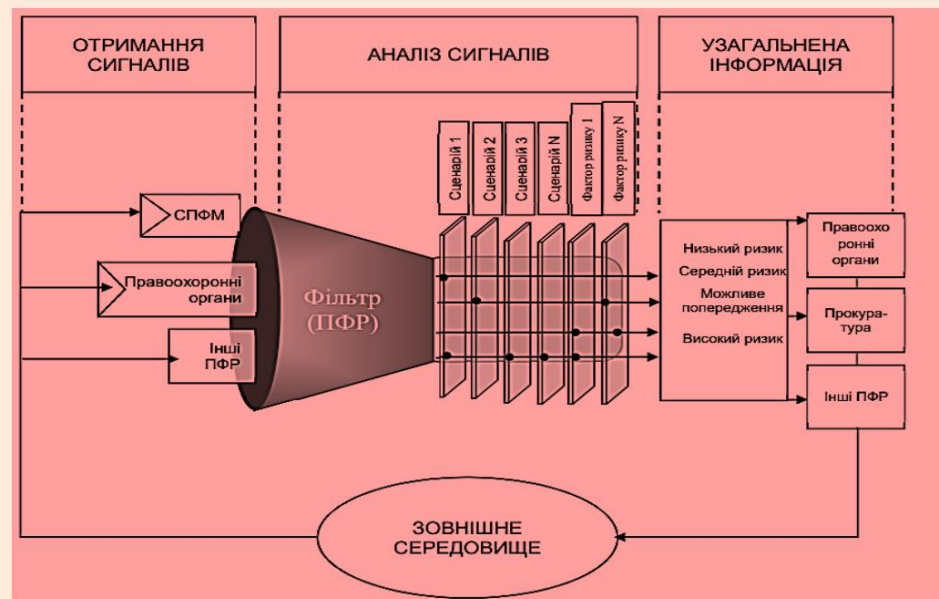

ТЕМА. РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ФІНАНСОВОМУ МОНІТОРІНГУ

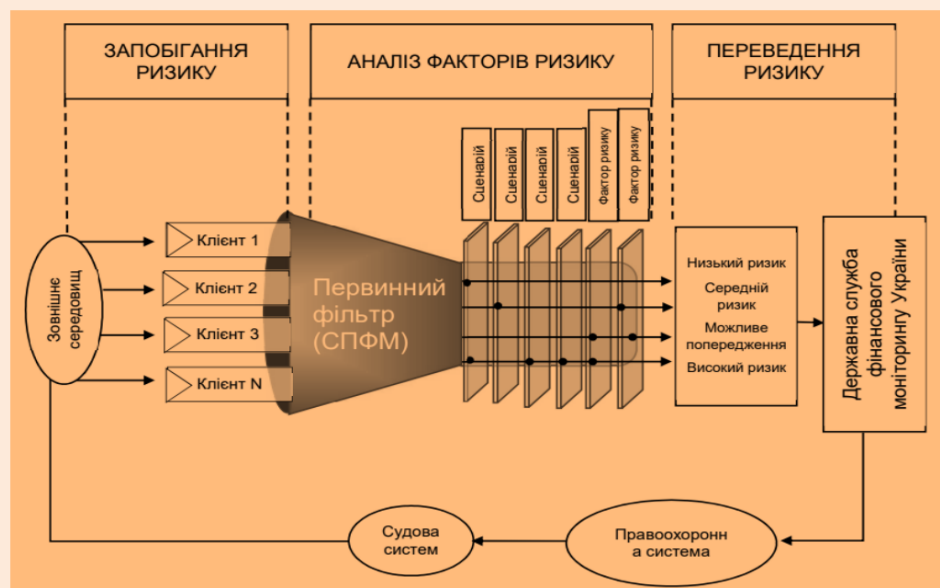
Застосування ризик-орієнтованого підходу

Ризик-орієнтований підхід - визначення (виявлення), оцінка (переоцінка) та розуміння ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також вжиття відповідних заходів мінімізації таких ризиків залежно від їх рівня. Такий підхід дозволяє спрямувати ресурси туди, де існують вищі ризики.

МАКРОРІВНЕВА МОДЕЛЬ ІНСТИТУТУ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРІНГУ

МІКРОРІВНЕВА МОДЕЛЬ ІНСТИТУТУ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРІНГУ

Країни повинні вживати належних заходів щодо виявлення та оцінювання ризиків ВК/ФТ для країни на постійній основі. В Україні НОР проводять кожні три роки.

Секторальні ризики ВК/ФТ

№ з/п	Загроза	Вразливість	Ризик	Чистий рівень ризику	Значення рівня ризику
1	2	3	4	5	6
1	Високий рівень корупції	Сфера державного управління, оборонно-промисловий комплекс	Неефективна боротьба з корупцією	6	Середній
2		Фінансовий сектор, нефінансовий сектор, сфера оподаткування	Ризик фальсифікації рахунків-фактур (інвойсів) у зовнішньоекономічній діяльності (ризик ілlegalних фінансових відтоків з країни)	9	Високий
3		Фінансовий сектор, стабільність національної валюти, фінансова грамотність населення	Низький рівень довіри до фінансової системи	4	Середній
4	Нестабільна безпекова ситуація в Україні	Активізація сепаратистських рухів, агресивні дії РФ щодо України, незаконний обіг вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин	Прояви тероризму та сепаратизму	9	Високий
5		Контрабанда, незаконний обіг зброї, торгівля людьми, фінансові шахрайства	Зростання організованої злочинності	6	Середній
6	Високий рівень офшоризації та тінізації національної економіки	Економіка країни та фінансова система в цілому	Високий обіг готівки	9	Високий
7		Управління державними фінансами, фіскальне адміністрування, приховане безробіття	Тінізація та офшоризація національної економіки	6	Середній

Зведені результати секторальних оцінок ризиків щодо використання ВНУП з метою ВК та ФТ

№ з/п	Вид ВНУП	Рівень ризику ВК	Рівень ризику ФТ
1	Нотаріуси	середній	середній
2	Адвокати, адвокатські бюро та об'єднання	середній	середній
3	Суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги	високий	високий
4	Сектор ринку нерухомості	високий	середній
5	Сектор проведення лотерей та азартних ігор у тому числі казино, електронне (віртуальне) казино	середній	низький
6	Сектор аудиторських послуг	середній	низький
7	Сектор бухгалтерських послуг які надають фізичні особи - підприємці	низький	низький
8	Сектор торгівлі за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них	низький	низький

Це результати 2 НОР, 3 – буде оприлюднена тільки через місяць після зняття воєнного стану

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний у своїй діяльності застосовувати ризик-орієнтований підхід, враховуючи відповідні критерії ризику, зокрема, пов'язані з його клієнтами, географічним розташуванням держави реєстрації клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів, видом товарів та послуг, що клієнт отримує від суб'єкта первинного фінансового моніторингу, способом надання (отримання) послуг. Ризик-орієнтований підхід має бути пропорційний характеру та масштабу діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Застосування ризик-орієнтованого підходу здійснюється в порядку, визначеному внутрішніми документами з питань фінансового моніторингу суб'єкта первинного фінансового моніторингу, з урахуванням рекомендацій відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати оцінку/переоцінку ризиків, у тому числі притаманних його діяльності, документувати їх результати, а також підтримувати в актуальному стані інформацію щодо оцінки ризиків, притаманних його діяльності (ризик-профіль суб'єкта первинного фінансового моніторингу), та ризику своїх клієнтів таким чином, щоб бути здатним продемонструвати своє розуміння ризиків, що становлять для нього такі клієнти (ризик-профіль клієнтів).

Критерії ризиків

СПФМ у своїй діяльності зобов'язані застосовувати ризик-орієнтований підхід. Але для ефективного його застосування важливо розуміти ризики, вміти їх виявляти та ОЦІНЮВАТИ. Саме для цього існують критерії ризиків.

Закон про ПВК/ФТ надає СПФМ право самостійно визначати критерії ризику. В цьому є сенс, оскільки ніхто краще ніж СПФМ не знає особливостей його діяльності та послуг, масштабів, каналів та способів надання послуг, його клієнтів та контрагентів.

Разом з тим, під час такого визначення СПФМ має враховувати критерії ризику, які встановлюються суб'єктом державного фінансового моніторингу. Для банків, страхових компаній, кредитних спілок, фінансових компаній та інших СПФМ щодо яких функції державного регулювання і нагляду відповідно до статті 18 Закону про ПВК/ФТ виконує Національний банк, регулятор встановив критерії ризику ще в 2020 році:

- для банків - додаток 19 до Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене [постановою Правління від 19.05.2020 № 65](#)

- для небанківських установ - додаток 18 до Положення про здійснення установами фінансового моніторингу, затверджене [постановою Правління від 28.07.2020 № 107](#)

Для усіх інших СПФМ критерії ризиків встановлює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а саме - Міністерство фінансів України.

Нові Критерії ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення (далі - Критерії) затверджені [наказом Мінфіну України від 28.12.2022 №465](#), зареєстровані в Мінюсті 09.02.2023 за № 258/39314 та набрали чинності з 24 лютого 2023 року.

Визначено такі критерії ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення:

- критерії ризику за типом клієнта;
- критерії ризику, пов'язані з географічним розташуванням держави проживання (перебування, реєстрації) клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів;
- критерії ризику за типом (видом) послуги (продукту) та за способом (каналом) надання чи отримання послуги (продукту).

Нові Критерії відрізняються не лише обсягами, а й змістом.

Розділ I «Загальні положення» містить не лише перелік СПФМ, які використовують Критерії в своїй діяльності, та визначення основних термінів. Зокрема, розділ включає такі новації.

1. Зазначено, що СПФМ під час розроблення власних критеріїв має враховувати не лише ті, що запропоновані в цьому документі, а також:

- **Типологічні дослідження**, підготовлені Держфінмоніторингом та оприлюднені за [посиланням](#). На сьогодні оприлюднено 21 типологічне дослідження. Зазначений перелік не повний, оскільки деякі матеріали мають чутливу інформацію, тому доводяться до відома СПФМ в індивідуальному порядку через їх регуляторів.

- **Результати національної оцінки ризиків**. Матеріали НОР 2022 - документ, який включає 507 сторінок і також не оприлюднювався, а доводився індивідуально.

2. Визначено етапи оцінки ризику. СПФМ має здійснювати оцінку ризик-профілю СПФМ та оцінку ризик-профілю клієнтів. Процедура включає виявлення та аналіз ризику, визначення його рівня, аналіз заходів з управління ризиками для їх мінімізації.

3. Окреслено 6 критеріїв, які має враховувати СПФМ під час здійснення оцінки власного ризик-профілю.

4. Визначено особливості послуг, на які СПФМ має звертати увагу першочергово. Серед них:

- цільове використання послуг - аналіз щодо можливості маскуванню незаконного походження коштів, фінансування тероризму, сприяння анонімності учасників, використання від імені третіх осіб

- особливі можливості використання послуг - чи дозволяє послуга здійснювати операції із залученням високо-ризикових контрагентів

- цільовий сегмент для реалізації послуг - які клієнти надають перевагу тій чи іншій послугі

5. Деталізовано порядок визначення ризик-профілю установи та оцінки ризиків клієнтів (процедури, терміни, ресурси, особливості, актуалізація, документування).

6. Наведено перелік заходів з управління ризиками.

7. Передбачена можливість здійснення оцінки ризику ділових відносин для групи клієнтів, що спрошує підходи та витрати на виконання функції.

Особливу увагу треба звернути на обов'язок СПФМ документувати результати оцінки/переоцінки як власного ризик-профілю так і ризик-профілів клієнтів у спосіб, достатній для демонстрації власного розуміння цих ризик-профілів. Мало зробити, треба аргументовно переконати, що правда на вашому боці.

Розділ II «Критерії ризику за типом клієнта» також значно збільшився.

До критеріїв за типом клієнта відносяться такі, що безпосередньо притаманні клієнту, його організаційно-правовій формі, структурі власності, діяльності (діловій, професійній, особистій), а також його кінцевому бенефіціарному власнику (далі - КБВ).

Новий документ містить 36 критеріїв за типом клієнта (раніше було 12). Разом з тим, застосовується більш зважений підхід до врахування значень критерію.

Наприклад, раніше критерієм ризику за типом клієнта був факт відношення особи до публічного діяча, його близької особи або пов'язаної з ним особи (далі - PEPs). Нові критерії відносять до ризикових не усіх без винятку PEPs, а тільки тих:

- які приховують особистість, використовуючи, зокрема, корпоративні інструменти для приховування належності до КБВ, права власності, країни, здійснення підприємницької діяльності. Загалом визначено 4 інструменти такого уникнення.
- які мають певні індивідуальні характеристики та поведінку як то небажання надавати пояснення, надання неточної інформації тощо
- стосовно яких є негативна/підозріла інформація
- стосовно яких наявна інформація щодо повноважень та функціональних обов'язків, які можуть містити ризики, наприклад, наявність доступу до державних активів, бюджетних коштів, вплив на орган, що видає дозвоільні документи і т. і.

Тобто, критеріїв та ознак значно більше, але фізичних осіб, які відповідають таким ознакам суттєво менше. Зазначене слугує адекватному, а не формальному підходу під час визначення ризику, що і є сутністю ризик-орієнтованого підходу. Більші ризики - більше уваги. І навпаки. Відсутня потреба підвищеної уваги до PEPs, діяльність якого не має ознак ризикової/підозрілої.

Розділ III «Критерії ризику за географічним розташуванням...» включає більший перелік ризикових держав. Крім офшорів, держав з чорного та сірого списку FATF і країн-терористів та під санкціями, до переліку увійшли:

- держави, що здійснюють збройну агресію проти України
- невідконтрольні Україні території або тимчасово окуповані території України, або території, розташовані у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій

- держави (території) визначені Європейською комісією як країни зі слабкими режимами запобігання та протидії
- держави з підвищеним ризиком корупції та фінансування тероризму, які не співпрацюють у наданні інформації про бенефіціарне володіння

За географічним критерієм ризику оцінюються клієнти:

- які є громадянами ризикових держав та особи, для яких так держави є місцем постійного проживання
- юридичні особи ризикових держав
- юридичні особи, КБВ або засновниками яких є громадянами ризикових держав

Розділ IV «Критерії ризику за типом (видом) послуги (продукту) та за способом (каналом) надання чи отримання послуг (продукту)» суттєво збільшився. Але, як і в розділі II, зміни тільки на краще.

Наприклад, попередній перелік зобов'язував оцінювати будь-які міжнародні перекази на значну суму, дистанційні послуги, товари/послуги, вартість яких визначити важко або неможливо та інші послуги на розсуд СПФМ.

Нові Критерії пропонують використовувати 47 значень критеріїв ризику за типом (видом) послуги (продукту) та за способом (каналом) надання чи отримання послуг (продукту), які є конкретними, чітко окресленими, такими, що мінімізують суб'єктивне бачення.

Під час розроблення власних критеріїв СПФМ має враховувати рівень прозорості і складності послуги та потенційну суму коштів, яку клієнт може використати за допомогою послуги.

Більше уваги має приділятися послугам, які надаються із залученням агентів до процесу ідентифікації та верифікації, через мережу Інтернет без встановлення прямого контакту з клієнтом, із використанням способу надання чи отримання послуг, що ґрунтуються на технологічних рішеннях, які обмежують можливості СПФМ оперативно втручатися в процес.

В цілому, Критерії дозволяють спростити підходи оцінки ризику, визначитись з власними критеріями СПФМ та в решті решт створити ефективну систему управління ризиками.